

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

LETNIK V

DUNAJ, V SOBOTO, 24. VI. 1950

ŠTEV. 45 (318)

Borba za slov. šolstvo na Koroškem je borba za nacionalni obstoj kor. Slovencev

Z zasedanja Glavnega odbora Osvobodilne fronte Slovenije

Dne 15. junija t. l. je bilo v Ljubljani v Filharmonični dvorani zasedanje Glavnega odbora Osvobodilne fronte Slovenije. Zasedanje je odprl podpredsednik Glavnega odbora OF dr. Jože Rus, nato pa je poročal v razpravi o prvi točki dnevnega reda — Organizacija in aktualne naloge Osvobodilne fronte — dr. Marijan Breclj, ki je najprej govoril o reorganizaciji in decentralizaciji organizacije OF ter poudaril, da se morajo na vseh področjih javnega življenja uveljaviti načela neposredne odgovornosti voljenih ljudi in da mora ljudstvo imeti v svojih rokah učinkovita sredstva, s katerimi lahko neposredno kontrolira, kako se zaupane naloge opravljajo. Nadalje je referent govoril o odnosih oblastnih organov do frontnih organizacij ter obratno o odnosih frontnih organizacij do organov ljudske oblasti. Ko je prešel na vprašanje nalog OF, je posebno poudaril dve osnovni nalogi in sicer neposredno pomoč frontnih organizacij pri izvajanju reorganizacije in decentralizacije državne uprave ter ureditev odkupov, ki je od vseh gospodarskih tekočih poslov trenutno najvažnejša.

V razpravi o drugi točki dnevnega reda — Poročilo komisije za zamejna vprašanja — je spregovoril o vprašanju zamejskih Slovencev član sekretariata OF Slovenije generalni sekretar predsedstva vlade LRS tov. Franc Primožič. Najprej je navedel dejstva in podrobnosti o življenju koroških Slovencev in med drugim govoril tudi o tako imenovanem dvojezičnem šolstvu pri nas na Koroškem. Med drugim je dejal: To šolstvo predstavlja za Avstrijo še vedno predvsem politični faktor, ki igra pomembno vlogo zlasti pred volitvami. Naravno je, da koroški Slovenci s takim odnosom do pojmovanja šolstva ne morejo biti zadovoljni, nezadovoljstvo se pa še poveča, če ilustriramo še v številkah, kako, kje in kdo izvaja oziroma v mnogih primerih izigrava zakon o dvojezičnem šolstvu. Ko je navedel konkretne podatke ter rezultat takega dela, ki se odraža na slovenski šolski mladini, je referent ugotovil, da mora biti borba za slovensko šolstvo na Koroškem stvar slehernega Slovenca, ker je to borba za nacionalni obstoj koroških Slovencev.

Nadalje je tov. Primožič omenil gostovanje slovenske opere iz Ljubljane v Gradcu in Celovcu in poudaril pomen tega gostovanja za ustvaritev čim tesnejšega kulturnega sodelovanja med koroškimi Slovenci in jugoslovanskimi narodi, kakor tudi med Avstrijo in Jugoslavijo. Dejal je: Želimo, da bi na ta način mogli koroški Slovenci predstavljati most za zблиžanje med avstrijskim in jugoslovanskimi narodi. Prijateljskim besedam naj slede tudi prijateljska dejanja. Odnosi med Jugoslavijo in Avstrijo bi se mogli še naprej poglabljati, v kolikor se bo iskrenost avstrijskih krogov odražala v de-

mokratičnih odnosih do koroških Slovencev.

Referent je v nadaljevanju svoje govorila poročila tudi o položaju goriških in beneških Slovencev v Italiji in poudaril: Besna, nepravilna gonja italijanskih šovinistov proti Jugoslaviji, ki bi hotela svetu dokazati dozdevno preganjanje in zatiranje italijanskega prebivalstva v jugoslovanski coni, bi mogla ustvariti po svetu nepravilno mnenje, da je v Italiji, kar zadeva pravice slovenske narodne manjšine, vse v najlepšem redu. Italijani v tako imenovani coni „B“ uživajo vse pravice kot enakopravni državljani. Toda treba je pogledati v kakšnem položaju je onih 80.000 Slovencev, ki so bili po mirovni pogodbi spet priključeni k Italiji, ona narodna manjšina, ki bi jo morala italijanska država ščititi tako po določbah mirovne pogodbe, kakor tudi po členu nove ustave.

Tov. Primožič je tudi tukaj navedel dejstva, ki govore o nameri onemogočanju slovenskega po-

uka za slovenske otroke v Italiji ter poudaril, da se Slovenci pod Italijo tudi v kulturnoprosvetnem pogledu ne morejo izživljati. Ob koncu pa je dejal:

Razumljivo je, da je za dosego dobrega uspeha potrebna enotna borba vseh Slovencev, ki živijo izven matične domovine. Moralno politično moč, ki jo v svoji težki borbi neprenehno potrebujejo, črpajo iz borbenih tradicij narodno osvobodilne borbe. Borba zamejskih Slovencev za osnovne nacionalne pravice bo toliko močna, kolikor bo iskala opore v zaupanju in veri v moč lastnih sil, v moč demokratičnih množic Avstrije in Italije, oziroma v veri v demokratične množice vsega sveta. Zato predstavlja uspešna borba narodov Jugoslavije za enakopravne in neodvisne odnose med narodi največjo podporo njihovi lastni borbi. Le na ta način jim bo mogoče ohraniti slovensko nacionalno zavest, le na ta način se bodo lahko enotno uprli vsem poskusom nasilnega potujčevanja.

10. oktober in pomoč našemu ozemlju

Z veliko vneto se koroški šovinisti in velenemški propagandisti, ne glede na strankarsko pripadnost in politično prepričanje, pripravljajo na 30. obletnico koroškega plebiscita, ki jo nameravajo proslaviti na posebno svečan način. Za to izrazito hujskaško in protislovensko prireditve imajo na razpolago vsa sredstva, kakor vedno, kadar gre proti koroškimi Slovincem in njihovim življenjskim interesom. Številni ukrepi služijo tej proslavi: Dežela bo v to svrho izdala 100.000 šilingov; naročeno pa je tudi občinam, da za letošnjo plebiscitno proslavo predvidijo v svojih proračunih gotovo vsoto denarja; deželni zbor je na svojem zadnjem zasedanju uzakonil 10. okt. kot plačani deželni praznik; ministrski svet je sklenil, da bodo ob tej priložnosti izdali serijo posebnih pošt-nih znamk, končno so — očitno tudi kot pripravo na proslavo 10. oktobra — ravno v zadnjem času začeli podvojeno gonjo proti slovenskemu pouku na tako imenovanih dvojezičnih šolah. Tako se vrsti protislovenski ukrep za protislovenskim ukrepom in razpihuje ter pogloblja nacionalna mržnja.

Pred kratkim je bil v Velikoveu sestanek OeVP-jevskih zaupnikov, na katerem so sprejeli dve značilni resoluciji in jih predali državnemu sekretarju Grafu, ki je bil osebno navzoč. O prvi resoluciji glede „domovini“ seveda učiteljskega naraščaja smo poročali že zadnjič. Druga resolucija pa se nanaša na obmejno ozemlje, ki je, kakor v njej rečeno, „vsled svoje borbe za svobodo v gospodarskem in narodnostnem pogledu mnogo trpelo in vsled tega postalo izrecen „Notstandsgebiet“. Dalje je v tej resoluciji rečeno, da

je „Južna Koroška ob deseti obletnici plebiscita prejela od zvezne vlade plebiscitno darilo v znesku 3 milijone šilingov“ in da „obmejno ozemlje, predvsem pa plebiscitna cona, tudi ob 30-letnici plebiscita pričakuje primerno posebno pomoč“.

Popolnoma se strinjamo z ugotovitvijo, da je naše ozemlje „Notstandsgebiet“, ne pa iz vzroka, ki ga navajajo v resoluciji, temveč zaradi tega, ker so ga načrtno gospodarsko zapostavljali in uničevali prav prišepetanci omenjene resolucije. Ravno v letih po plebiscitu so se namreč koroški velenemški krogi, Heimatsbund in druge podobne ustanove, prizadevali, da bi slovensko ozemlje gospodarsko popolnoma uničili in ga tako čim prej potujčili. Z najrazličnejšimi gospodarskimi represalijami

Končno naj se preneha z novimi krivicami nad koroškimi Slovenci

„Notstandsgebiet“ je naše ozemlje postalo vedno zaradi velenemškega pohoda proti nam koroškimi Slovincem, in našim življenjskim interesom. Tako stanje pa so pri nas od nekdaj načrtno ustvarjali vedno eni in isti ljudje in ga poskušajo ustvarjati tudi danes. Ustvarjajo ga s šovinističnimi in hujskaškimi prireditvami, kakršne so proslave 10. oktobra, ustvarjajo ga z gonjo proti slovenskemu jeziku in slovenskemu pouku na dvojezičnih šolah, ustvarjajo ga z razpihovanjem nacionalne mržnje in sovraštva med slovenskim in avstrijskim ljudstvom. Kot pripravo za letošnji pohod 10. oktobra pa očitno lahko smatramo tudi to, da je bil izpuščen na svobodo zloglasni Maier-Kaibitsch, ki bi ga koroški šovinisti pač radi spet postavili na čelo vseh

IZ VSEBINE:

Rade Pregaro: Stabat mater — Miguel De Cevantes Saavedra: Borba z mlino na veter — Ciril Drekonja: Grivar razmišlja.

so pgnali številne slovenske kmetije na boben, ki so jih potem po smešno nizkih cenah pokupili in se na njih naselili Nemci, pruski oficirji, pionirji za nemštvo, ki jih je sem dirigirala proslula „Kärntner Bodenvermittlungsstelle“. Ti ljudje so bili nosilci velenemške nacistične miselnosti, ki so začeli s ponemčevanjem tam, kjer je bil slovenski živelj najbolj strnjen in tudi odporen — na vasi. Takih primerov najdemo povsod po naši zemlji, v naših pred tem najbolj trdnih slovenskih vaseh. Tako je naše ozemlje postalo „Notstandsgebiet“, ki pa so ga načrtno ustvarili in ga ustvarjajo vse do danes koroški šovinisti, da bi na ta način čimprej uresničili nacistično povelje „Macht das Land deutsch!“

Ponovno je postalo naše ozemlje „Notstandsgebiet“ leta 1941, ko je služilo nacistični vojski kot odskočna deska za napad na Jugoslavijo, a ne samo vojski, temveč tudi vsem tistim, ki so po zlomu predaprilske Jugoslavije kot agitatorji, uradniki, žandarji, učitelji itd. preplavili Gorenjsko, da bi, kakor je naročil „Führer“, napravili „to staro nemško kulturno in v veliki meri tudi nemško narodno ozemlje (mišljena je Gorenjska — Op. ur.) spet nemško“. „Notstandsgebiet“ je postalo naše ozemlje še prav posebno potem leta 1942 z izselitvijo naših ljudi, z uničenjem naših kulturnih ustanov, z izropanjem naših gospodarskih institucij.

Po razsulu tisočletnega rajha — maja 1945 — pa so isti ljudje iz našega ozemlja spet napravili pravcati „Notstandsgebiet“. Ko je bila fašistična Nemčija že davno kapitulirala in so nemške vojaške formacije na vseh frontah odvrle morilno orožje, so na Koroškem še vedno poslužali gauleiterja Rainerja in izvajali njegovo povelje in s pomočjo podivjanih SS-ovskih tolpe skupno z belogardističnimi in ustaškimi rablji napadali osvoboditelje naše slovenske zemlje, junaške partizanske borbe in jih pobijali. V Borovljah je še 12. maja 1945 padlo osemdeset partizanskih borcev, ki so se zoperstavili oboroženim SS-ovskim, ustaškim in belogardističnim edincem, ki so še tedaj rovarile po našem ozemlju in ga ogrožale. Še danes ni pojasnjeno, kdo je kriv za to veliko krvoprelitje pri Borovljah in za to, da je naše ozemlje ponovno postalo „Notstandsgebiet“ v pravem smislu besede.

svoji protislovenskih pohodov.

Kar pa tiče tistih 3.000.000 šilingov, ki jih je „obmejno ozemlje“ prejelo ob desetletnici plebiscita, so jih v veliki večini, če ne do zadnjega groša, uporabili izključno za germanizacijo in kolonizacijo slovenske zemlje. Istim namenom naj bi služila tudi ponovna „primerna posebna pomoč“, ki jo „plebiscitno ozemlje pričakuje“ ob letošnji tridesetletnici plebiscita.

Koroški Slovenci razmetavanje ljudskega denarja, ki je tudi naš, v take svrhe odločno odklanjamo. Če ima kdo za tako imenovano obmejno ozemlje pravico zahtevati kakršno koli denarno ali drugovrstno pomoč, potem smo to mi, da se s tem popravijo vse tiste v nebo vpijoče krivice, (Nadaljevanje na 2. strani)

„Deutsch seima allweil noch, das war nit schlecht, und was ein Deutscher ist, taugt nicht zum Knecht!“

Tako je zaključil svoj govor predsednik Männergesangsvereina iz Trdnje vasi, Jožef Verius, na gostovanju omenjenega pevskega zbora ob priložnosti stoletnice pevskega društva v Feldbachu na Štajerskem. Te napadalne verze, ki se jih je spomnil zastopnik koroških nemških pevcev v Feldbachu, ponavljajo v šovinistično nacionalnih listih, ki so moč to koroških nemških pevskih zborov in tako značilni za njihovo idejno nastrojenost, prav posebno pri nas na slovenskem ozemlju.

Po svojem značaju bi morali biti, gojenje petja izraz srčne kulture, toda na našem ozemlju ima forsirano nemško petje bistveno druge cilje. Od nekdanj že služijo nemški pevski zbori s svojo napadalno nacionalno pesmijo germanizaciji slovenskega življa in vzgoji napetega šovinizma. Po večini so se na tem področju udeleževali učitelji vzgojeni na celovškem učiteljskem v mržnji do vsega, kar je slovensko, ki so učeči se naši mladini skušali omrčiti slovensko domače petje in ji iz dneva v dan vsiljevali tuje, nemško petje. Šoli odraslo mladino so skušali s svojim vplivom pritegniti v svoj krog in so peli z njimi v gostilniškem ozračju in družabnih prireditvah narodno odtujenih požarnih bramb, kjer so tudi „Freibier“ in plehki „Feuerwehrali“ služili vnašanju tuje miselnosti med slovensko prebivalstvo. Iz vsega grla so peli „Vom Tal bis an die Gletscherwand tönt deutsches Lied in Kärntnerland“ in se trkali na prsa. „Deutsch seima alleweil...“ izkoreninjeni sinovi slovenskih staršev. Šovinistično nastrojeno zborovodje, ki so vedeli kaj hočejo, so v svojih vrstah z raznarodovanjem uspevali in pritirali nacionalno miselnost do najvišje stopnje, do nacizma. Še se spominjamo, ko so zbori iz našega ozemlja prišli od velikega nemškega festivala v Breslavu kot dovršeni nacional-socialisti in prvi zapeli „Deutschland, Deutschland über alles“ in si stiskali roke „Heil Hitler“ ter pripravljali pot prihodu Adolfa Hitlerja.

Letos ob 30. obletnici vsiljenega in krivičnega plebiscita, skušajo koroški nemški šovinisti ponovno z vsemi sredstvi zanesti v naše ozemlje miselnost pomnožene narodne nestrpnosti, šovinizma in nespravljivosti. Kärntner Landsmannschaft in vse organizacije so na delu. V ta voz so upregli tudi in predvsem svoj pesem. Celotno vrsto pevskih prireditev prirejajo zadnje tedne nedeljo za nedeljo po naših krajih in vaseh. Skozi vse te prireditve se vleče kot rdeča nit šovinistična tendenca z nacionalno pesmijo in napadalnimi govori. Pod različnimi krilaticami vabijo na tovrstne pevske prireditve, kakor „Gau-singen“, „Abstimmungsgedenkfeier“, „Abstimmungsgedenksingen“, „Fest der Heimatliebe“, „Vom Tal bis an die Gletscherwand“ itd. Cilj in namen teh ofenzivnih nastopov je prozoren, zanesti čim večji razdor med oba na-

roda in na novo razpaliti nacionalne strasti.

Pevski zbor „Scholle“ je nastopil na primer 14. maja v Vovbrah na dnevu „Abwehrkämpfergedenken“. Na tem predaktu plebiscitnih proslav je bil navzoč sam vzorni „avstrijski patriot“ dr. Hans Steinacher z drugimi domoljubi, kakor so imenir Maierhofer itd. Zbrali so se sami „patrioti“, ki jih skomina po „zmagi v nemški noči“, ki gojijo željo in računajo, da prihaja čas, ko bodo spet pometali s koroškimi Slovenci. Že sama navzočnost nepozabnih „prijateljev“ mirnega sožitja med obema narodoma govori dovolj jasno, kako moremo vrednotiti take pohode, ki se vrstijo nedeljo za nedeljo.

Dne 17. maja so imeli po beljaških ulicah tako imenovani „Strassensingen“. Nato je nastopila „Eintracht“ v Celovcu z jubilejno proslavo. V Grebinju so imeli 3. junija „Abstimmungsgedenksingen“ in počastili padle Volkswehrovce. Drugega dne so blagoslovili zastavo pevskega društva in celovski knezoškofijski ordinariat je ustregel celo z

božjo službo na prostem, dočim za naše žrtve fašizma od strani ordinariata te milosti ni! V Vrbi so imeli pevski koncert, dne 3. junija. Na tem koncertu je profesor dr. Rubner naglašal pomen nemške pesmi za ljudstvo in domovino. Kot uvod za plebiscitne proslave je bila dne 28. maja pevska prireditev v Smerovčičah pri Celovcu pod označbo „Fest der Heimatliebe“. Na tej provokatorski, izrazito nacionalni prireditvi je bil navzoč sam zvezni referent za prosveto dr. Schmid, ki je s svojo prisotnostjo poudaril naklonjenost avstrijskih oblasti ideološki liniji takih nastopov. Državni referent za prosveto dr. Schmid je bil v družbi predsednika proslule Kärntner Landsmannschafti, dr. Hauserja, in predsednika koroškega Sängerbunda, dr. Rubnerja, tudi častni zaščitnik prireditve, na kateri so predvajali tudi slike iz plebiscitne dobe. Sängergau Wörthersee je nastopil 16. junija na Gori pri Hodišah. Na tem koncertu je Mösslacher pozival k gojitvi samo nemške pesmi. Nadalje je bil dne 18. junija pevski nastop v Pliberku.

Navedli smo nekaj pevskih nasto-

pov, ki jih z izrazito nacionalno šovinistično tendenco predvajajo na našem ozemlju, z namenom prodirati v naše vasi ter razkrajati in germanizirati naš živelj. Duše tega gibanja so izraziti narodni šovinisti in germanizatorji po navodilih Kärntner Landsmannschaft, ki stopa v jubilejnim letu spet v akcijo. Tendence teh koncertov je tako nacionalna, da v Hodišah niti „rdečih“ niso povabili in je ob tej priložnosti celo višji vladni svetnik prišel do ugotovitve, da cilj teh pevskih pohodov ni nič drugega, kot prva pot k ponovnemu „Sieg-Heil“.

Ena izmed zadnjih številčk šovinistične „Volkszeitung“ se je razpisala pod notico „Singendes, klingendes Gailtal“. Seveda so slikovita zilska narodna noša, častiljive narodne sege ob ziljskem žegnanju „njihove“, da v resnici velja „Korotan je čuden svet, še lipa ima hrastov cvet“. Toda naj se zavedajo, da je „Ziljska dolina stalno pripravljena za napad in obrambo proti tujim vplivom“, kakor je sam hujškaško napisal učiteljski dopisnik z Zilje! To je dokazala z ohranitvijo svojega slovenskega lica do danes!

Predvsem pa naj se zavedajo vsi propagatorji nemške pesmi in gospodske rase, da je minul čas „Herrenvolka“ in da tudi slovensko ljudstvo na Koroškem noče več ponižno hlapčevati. Tudi mi smo ljudje!

Konvencija proti genocidnim zločinom

Eno izmed najbolj pozitivnih dejanj, ki so ga doslej storili Združeni narodi in sicer na tretjem rednem zasedanju generalne skupščine OZN v Parizu leta 1948, je konvencija o preprečevanju in kaznovanju genocida. V konvenciji se kvalificira kot genocid preprečevanje rojstev z množično sterilizacijo in drugimi sredstvi ter odtujitev oziroma raznaroditev otrok.

O ratifikaciji te konvencije je razpravljala tudi odbor za zunanje zadeve Ljudske skupščine FLR Jugoslavije, ker je konvencija posebnega pomena za jugoslovanske narode.

Pomočnik zunanjega ministra Leo Mates je predlagal odboru naj sprejme besedilo konvencije in jo priporoča Prezidiu Ljudske skupščine v ratifikacijo. Mates je pri utemeljevanju svojega predloga poudaril, da je pri izdelavi besedila konvencije delegacija FLRJ zelo aktivno sodelovala, a že tedaj menila, da so v

konvenciji kljub njenemu naprednemu značaju tudi pomanjkljivosti. Delegacija je stavila generalni skupščini OZN več konkretnih predlogov.

Konvencija ne obsega na primer tako imenovanega kulturnega genocida, to je dejanj, preračunanih na uničenje kulturnih pridobitev in kulturnih običajev ter vere določene skupine. Delegacija je naglasila, da je bila storjena napaka, ker v uvodu konvencije ni bila poudarjena vzročna zveza med sodobnim genocidom in fašizmom, s čemur se molče onemogoča obnova fašizma v prihodnjosti.

Kljub pomanjkljivosti pa je konvencija kot celota pozitivni in napredni mednarodni akt. Konvencija učinkovito obsoja fizični in biološki genocid ter obvezuje države, da se bore proti njemu. Jugoslovanski narodi so bili v zgodovini čestokrat pod udarom različnih zavojevalec, ki so uporabljali vse mogoče nasilje in

zločine, tako tudi genocidni zločin, če spominjamo samo najstrašnejšega razdobja zavojevalnih zločinov v nedavni preteklosti, zločinov fašističnih okupatorjev.

Tudi danes so zamejski deli jugoslovanskih narodov žrtev krivičnih ukrepov, ki meje na genocid, posebno pa skupine v državah, kjer netižno usodno narodno sovražstvo ter vzpodbujajo k nasilju in zločinom, ki v bistvu spadajo med kazniva dejanja, ki jih navaja konvencija o genocidu.

Ljudski poslanec Veljko Vlahovič je izjavil, da je ena velikih pomanjkljivosti v konvenciji, ker ni v njej izrecno poudarjena prepoved preseljevanja prebivalstva, tako v državah samih in iz države v državo. Ta praksa se danes izvaja ter je nevarna za male narode in njihovo usodo. Iz naše narodne zgodovine je znano, da so proti našim narodom uporabljali v preteklosti genocidni zločin tako, da so preseljevali prebivalstvo. Ob zasedbi Bosne so na primer Turki preselili 300.000 ljudi iz Bosne v Malo Azijo. Nemci pa so počeli iste stvari med zadnjo vojno in množično preseljevali Slovence iz Jugoslavije na Koroško.

Več primerov takega genocida uporablja tudi sodobna družba.

Nešteto primerov nad slovenskim, hrvatskim in makedonskim narodom izven meja Jugoslavije pred in med drugo svetovno vojno in še po njej pa bi lahko navedli, ki morajo prenašati kulturno in telesno zatiranje.

Tudi mi koroški Slovenci smo čutili na lastni koži, ko so fašistični oblastniki delali vse, kar je bilo mogoče, da bi odstranili tudi zadnje znamenje, ki je spominjalo na jezik in narodnost domačega prebivalstva. Tudi po vojni doživljamo primere ki vsebujejo ne samo posamezne elemente fizičnega in kulturnega genocida, temveč elemente kulturnega in fizičnega genocida v najizrazitejših oblikah.

Minister za zunanje zadeve, Eduard Kardelj, je predlog o ratifikaciji konvencije o preprečevanju genocidnih zločinov podprl in bo konvencija ratificirana.

Upamo, da bo tudi Avstrija, ko bo postala članica Združenih narodov, konvencijo o preprečevanju in kaznovanju genocidnih zločinov sprejela in jo tudi dejansko izvajala, ker vzrokov ima dovolj.

Kulturni delavci in umetniki v Avstriji stradajo

Ob vsaki primerni in neprimerni priložnosti naglašajo, da je Avstrija kulturni center, Dunaj mesto umetnosti in petja in se ponašajo z Mozartom in Beethovnom, s solnograškimi Festspielem in drugega več. Toda kakšen je odnos avstrijske oblasti do kulturnih delavcev in umetnikov pove zgovorno statistika o 70 odstotkih brezposelnih glasbenikov, 80 od-

stotkih brezposelnih artistov in 60 odstotkih brezposelnih gledaliških igralcev. Čuden vtis o skrbi in zanimanju avstrijske publike za umetnike napravijo na inozemca počestne kapele na oglih dunajskih cest, ki prosijo mimoidoče za miloščino. Velik del umetnikov v Avstriji dobesedno strada, a tudi med onimi, ki so zaposleni, se mnogi le za silo preživljajo. Razumljivo je, da so izgledi umetniškega naraščanja za bodočnost klavirni in marsikateri talent se ne bo mogel razviti.

Tako živijo služabniki kulture in umetnosti v kapitalističnih državah, ki v svojem pohlepu po mamoni nimajo smisla za kulturne delavce. Tako se rušijo ideali. Kako so živetarili slovenski pesniki in umetniki od Prežerna do najnovejšega časa je znano. Zares bedno življenje brezposelnega delavca. Silno ozka je bila plast tiste buržoazije, ki si je ohranila ali pridobila smisel za kulturo in umetnost, pustila jo je na cedilu. Še le danes, ko je na krmilu ljudska oblast in odprta pot vseljudskemu kulturnemu razmahu in kulturnim delavcem dostojnemu socialnemu položaju. Razlika med položajem kulturnikov v Avstriji in FLR Jugoslaviji to zgovorno kaže.

10. oktober in pomoč našemu ozemlju

(Nadaljevanje s 1. strani)

ki so se nam godile ne le za časa nacistične strahovlade, temveč že vse od krivičnega plebiscita in mnogo prej. Do danes še nismo prejeli vinarja za popravilo škode, ki so jo utrpeli naše knjižnice, naši prosvetni domovi in kulturne ustanove splošno, naše hranilnice in posojilnice še vedno niso dobile vrnjenega ukradenega denarja, še trpijo pomanjkanje naši izseljenci in naši partizani niti še niso priznane rente vsem našim najbednejšim — vdovam in sirotam za resničnimi borci za svobodo. Še čakamo na popravilo škode in krivice, ki jo trpi naša mladina v šolah! Za slovensko srednjo šolo in za sloven-

ske kmetijske šole ni denarja, — tu pa se razmetava denar za nove krivice. Končno se naj preneha z novimi krivicami nad koroškimi Slovenci! Apeliramo na zvezno in deželno vladno, da da sredstva, ki jih namerava izdati za proslavo 30. obletnice plebiscita, na razpolago slovenskemu ljudstvu, da si bo v narodnostnem, gospodarskem in kulturnem pogledu vsaj v nekoliko meri opomoglo in začelilo rane preteklih desetletij. S tem bo nedvomno mnogo več doprinesla k pomiritvi v deželi in medsebojnemu razumevanju in spoštovanju med slovenskim in avstrijskim narodom, kakor pa s hujškaškimi pohodi 10. oktobra.

Rade Gregar:

STABAT MATER

Pepa Lavandera je stala pred ječo v ulici Coroneo s košarico v roki. V njej je prinesla jedi za sina, ki je bil zaprt, in je čakala, da odpro vrata in sprejmejo hrano.

Vsak dan je prihajala sem in je vselej prinašala nekaj za svojega edince, ki so ga imeli tu že več kakor mesec dni, toda sprejemali niso vsak dan, temveč po svoji muhasti in objestni volji. Puščali so žalostne žene, ki so prihajale sem po istem poslu kakor Pepa in dolgo čakala, rogali so se jim, jih zmerjali in psovali. One pa so potrpežljivo stale ure in ure. Šele ko so jih surovo odgnali in posmehljivo povedali, da danes nič ne sprejmejo, so se razšle s sklonjenimi glavami, otopelimi obrazi in nemimi ali trdimi pogledi, tiho in pomirno, s pridruženim vzdihom in so se s trudnim in težkim korakom izgubljale v stranskih ulicah.

Tudi danes se jih je zbralo kakšnih deset in čakajo. Skoraj vse se poznajo med seboj in vedo, katera ima sina, katera moža, katera ima brata ali očeta in katera ženina v tej preleteli, sivi in temačni, zoprni zgradbi.

Žene stojijo, naslonjene ob zid, in gledajo topo predse, vsaka s svojo mislijo, vsaka s svojo bolečino, ali vsaka neustrašna, hrabrega srca, kakor je hrabro samo srce žene za lastnega človeka: materino za sina, ženino za moža, hčerino za očeta. Nad njimi se razpenja svinčeno poznojesensko nebo, ulica je blatna in umazana, hiše sive in črne, kakor je siv in črn čas te vojne, od pamtiveka najstrašnejše in najzoprnejše vojne, v kateri so ljudje prenehali biti ljudje in so postali zveri...

Razgovor med njimi je tih in redkobeseden. Vprašuje in odgovarja se kratko, samo najnujnejše.

„Ali bodo danes sprejemali hrano — kdo ve“ se čuje glas mlajše delavske žene izpitnega obraza, ki se ji po telesni obilnosti pozna, da je v drugem stanu.

„Ne vem. Morda bodo. Že tri dni niso sprejemali!“ odgovarja druga, prav tako mlada žena. Njene ponošene suknje se drži štirileten otrok, bled in slaboten in očitno bolehen, z velikimi črnimi očmi, ki gledajo plaho okoli sebe.

In razgovor mahoma zamre. Zavlada molk. Vsaka izmed njih se znova ukvarja sama s seboj in svojimi skrbmi. Nekje v stranski ulici zaropota voz in njegovo ropotanje se gubi v daljavi.

Čeprav je čula besede, se Pepa ne meni za razgovor žena, temveč stoji nepremično naslonjena ob zid in sledi tok svojih misli...

...da, tam za onimi debelimi zidovi je njen Nini... Že mesec dni... Prišli so neko noč in ga odvedli... Še zdaj ji odmeva v ušesih, kako so močno udarili po trhljih, lesenih vhodnih vratih, ki vodijo s strme, stopničaste poti, gori pri njih v rojanskem griču, na ozko dvorišče, kjer se je njih pritlična hišica z nagljenim, uleknjenim krovom pritiskala k zidu druge hiše kakor školjka k morskimi stenam, skoraj skrita pod krošnjami stare murve. Z dvema, tremi udarci so podrli vrata in planili kakor vihar v zakajeno kuhinjo in tesno vlažno sobico, ki je s sinom živela v njej — že od njegovega rojstva, celih pet in dvajset let. Z napetimi perjenimi puškami so mu ukazali, naj se takoj obleče, in so ga odvedli, ne da bi v prvem trenutku količkaj razumela, kaj se je prav za prav zgo-

dilo... Videla je samo njegovo pobledelo lice, njegov nemirni pogled in kako mu je spodnja ustnica porhtevala. Kakor skozi sen je čula njegove besede: „Ne bojte se, mama, to ni nič... vse bo dobro... bodite hrabri... tako mora biti... zбоgom!“ In že so ga potisnili iz sobe. Skozi okence je nato opazila, kako ga je eden izmed njih med nerazumljivim vpitjem sunil s kopitom v hrbet, da je omahnil... in tedaj je vse izginilo v mraku in v sobici je nastala tesnoba tišina, ki je v njej čula samo enakomerno tikkanje budilke na nočni omarici, stapljajoč se z bitjem njene žile odvodnice...

Tisto noč ni več zatislila očesa. Že ob zori pa, komaj je začel prvi svetlobni žarek razganjati jutranji mrak, so vdrl v stanovanje in vse pretaknili, zmerjaje in psujoč, „ribelle in partizane in ščave“, iščoč orožje in bombe in grozeč, da vse

pobijejo, pokoljejo in zažgo...

„Mučijo jih, veste, strašno jih mučijo. Tepejo jih do nezvesti!“ je nenadoma čula Pepa, kako je šepetala starejša, siromašno oblečena žena poleg nje drugi ženski. „Meni je moj poslal ven perilo, da mu ga operem, in bilo je vse polno krvavih madežev...“

— — — O, bože! Meni pa Nini ves mesec ni nič poslal!“ je pomislila Pepa in je brž vedela, da ji prav zaradi tega ni nič poslal, da ne bi po perilu spoznala, da ga mučijo. Črna misel, ljuta in boleča, ji je kakor razbeljeno železo objela možgane: „Kako mu je? Nič ne vem. Strašno je ta negotovost. Bog ve, koliko trpi? Bog ve, kako ga mučijo? Tepejo ga, gotovo. Grozovito, neusmiljeno, živalsko...“

Njena misel je za trenutek zastala na nečem nedolžnem, mornem in nejasnem, kar je leglo na dušo ka-

MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA:

BORBA Z MLINI NA VETER

V Manči je živel ubog plemič don Kihot. Tako zelo se je zatopil v branje viteških romanov, da se mu je zdelo gola resnica vse, kar je bral. Nalezal se je pustolovskega duha. Hotel je postati tudi sam vitez in z orožjem in konjem oditi po svetu, da bi branil nedolžne, pobijal krivce, se izpostavljaj najrazličnejšim nevarnostim in si pridobil slavno ime. Oblekel je zarjavelo viteško bojno opravo, osedlal mršavega konja, si izbral vaško dekle za svojo oboževano gospo in Sančo Pansa za spremeljevalca.

V tem sta opazila trideset do štideset mlinov na veter, ki so stali tam sredi ravni, in komaj jih je ugledal don Kihot, ko je menil k svojemu oprodi:

„Sreča nama vodi boljše najine zadeve, kot bi si le mogla želeli; ozri se, prijatelj Sančo Pansa, in le poglej jih, kako se dvigajo, trideset ali nemara še več silnih velikanov, ki jih kanim naskočiti in se boriti z njimi ter vzeti vsem življenje; plen, ki ga jim bova odvzela, pa bo začetek najinega bogastva. Pravična vojna je to in resnična služba božja, če to snetljivo seme odpihnesh z obličja zemlje.“

„Kakšni velikani?“ je vprašal Sančo Pansa.

„Tisti, ki jih vidiš tamle,“ mu je odgovoril njegov gospod, „z ogromnimi rokami, ki merijo pri nekaterih skoraj dve milj v dolžino.“

„Naj vendar vaša milost dobro pogleda,“ je odgovoril Sančo, „da to v ravnini niso velikani, ampak mlini na veter, in to, kar ima podoben rok, so lopate, ki jih obrača veter, da potlej gonijo mlinski kamen.“

„Očitno je,“ je odgovoril don Kihot, „da nisi podkovan v prigodah. Velikani so. In če te je strah, tedaj se umakni in predaj se molitvi, medtem ko bom jaz z njimi v strašnem, neenakem boju.“

To rekši je izpodbodel kljusača Rosinanta ne da bi se menil za vpitje oprode Sanča, ki je še zmerom klical za njim, da to, kar misli naskočiti, niso velikani, ampak brez najmanjšega dvoma mlini na veter. On pa je bil tako neomajno zaverov-

van v misel, da so velikani, da niti ni slišal, kaj vpije za njim oproda Sančo, niti ni videl, kaj v resnici so, čeprav jim je bil že čisto blizu. Ne le da se ni ustavil, še glasno je klical:

„Ne bežite, bojazljivi in podli stvor! Sam samcat je vitez, ki vas napada.“

Tedaj je potegnil lahen vetrič in velike lopate so se začele vrteti: ko je don Kihot videl, da se premikajo, je dejal:

„Pa četudi iztegujete več rok, kot jih je imel velikan Briarej, plačali mi boste kljub temu pošteno.“

Izgovoril je, se priporočil iz vsega srca svoji gospe Dulsineji, proseč jo, naj mu pomaga v tej hudi stiski, se dobro zaklonil s ščitom, naperil sulico, izpodbodel Rosinanta v najhujši dir ter napadel in naskočil prvi mlin, ki se je dvigal pred njim; in ko je zaperil sulico v lopato, jo je veter zavrtel tako silno, da je šla sulica na drobne kose, konja in konjenika pa je lopata potegnila za seboj, dokler nista oba odletela daleč v polje. Prihital je na pomoč Sančo Pansa, kar so osla noge nesle in, ko je pridrncal, je videl, da se gospod ne more ganiti, tako strahovito je bil treščil z njim Rosinant.

„Bog nam pomagaj!“ je spregovoril Sančo. „Mar nisem dejal vaši milosti, naj dobro pogleda, kaj dela, in da so samo mlini na veter in da jih more prezreti le, kdor ima sam take mline v glavi!“

„Molči, prijatelj Sančo,“ je odgovoril don Kihot; „bolj kot kaj drugega je bojna sreča podvržena nenehljivi premeni! in tem bolj, ker sem prepričan in je gotovo tudi res, da je oni modri Freston, ki mi je ukradel sobo in knjige, spremenil tudi te velikane v mline, da bi mi iztrgal slavo zmage nad njimi; tako silno je sovražstvo, ki me z njim zalezuje! Konec koncev pa vsa njegova zla kovarstva le ne bodo kajsi opravila proti mojemu izvrstnemu meču.“

„Bog naj obrne, kakor more,“ je odgovoril Sančo Pansa.

Pomagal mu je vstati ter ga zrinil na Rosinanta, ki je imel na pol izpahnjeno ramo. In pomenkujoč se o prestani prigodi sta dalje ubirala pot.

(Odlomek)

kor vlažna, gosta megla. Suhe, koščene roke so se ji same od sebe stisnile in se čvrsteje oklenile ročaja košarice.

Od nekod je prilomastil avtomobil in obstal pred vrati ječe. Iz njega so izstopili nekakšni ljudje z nepremičnimi, otopelimi obrazi in hladnimi očmi.

„Gestapovci!“ je šepnila komaj slišno neka žena v gruči.

Moški so korakali mimo njih in vstopali v zgradbo z naglimi, dolgimi koraki. Avtomobi je odhitel, puščajoč za sabo sled smrdljivega dima.

Misel se je v Pepini glavi znova zganila in začela obnavljati davno pobledelo sliko, ki so se vrstile v presledkih in nepravilno, kakor da nevidne roke odvijajo film njenega življenja nazaj, prekinjajoč trak zdaj tu, zdaj tam.

— — — da, Nini njen edini sin, samo on ji je ostal od vsega v življenju... A kakšno je bilo prav za prav to življenje? Koliko radosti je bilo v njem? Koliko tuge? O, da, tuge, — mnogo, mnogo! Ne pregledaš je. Ne izmeriš je. A radosti — kaplja vode v morju žalosti. Blisk strele na oblačnem nebu. Trenež z očesom — in radost je že izginila, trpljenje pa je ostajalo dolgo, stalno, skozi vse življenje, vleklo se je kakor dolg, večno napet konopec, brez konca in kraja, v nedogled — — —

Vzela je bila zidarja Tonija, poštenega in pridnega človeka, ki pa ni imel ničesar razen svojih dveh zdravih rok. Toda ljubila sta se in bila — srečna. No, doklej? Malo. Niti poln mesec dni. Izbruhnila je ona prva svetovna vojna in Toni je odšel... Dolgo ni ničesar vedela o njem, dokler ni končno dospela njegova dopisnica iz daljne Rusije, kjer je bil v ujetništvu. Čakala ga je zvesto in potrpežljivo in se mučila v tistih težkih in gladnih dneh, kakor je vedela in znala... Prala je perilo tržaški gospodi, da se nekako obdrži pri življenju. Od tedaj so jo v njenem delu mesta nazivali tudi Pepa Lavandera. Končno se je Toni vrnil. Žarek veselja in upanja v boljše življenje je zasijal za trenutek. Ali samo za trenutek! Dela je bilo malo in Toni je bil pogosto brezposeln. Še več perila je morala jemati za pranje, da bi bilo mogoče živeti... Tedaj je prišla v drugi stan.

Toni je dobil delo, a ni ji več dovolil, da bi prala... In tedaj je porodila... Da, spominja se tega dne: bila je zima, ostra in nenavadna za te kraje, in burja je tulila v dimniku... Še ji je živo pred očmi, kako je Toni obzirno stopil v sobo, z malce preplašenim in začudenim obrazom, in kako se je njegovo lice razvleklo v blažen nasmeh, ko mu je babica položila roko na rame in sporočila, da je postal oče in da mu je žena porodila sina... Spominja se, kako je pristopil k postelji, jo pogladil s svojo težko žuljavo roko po laseh in samo zmeden izustil: „O, Pepa moja!“ Opazila je, kako se je bil rahlo nagnil, in vedela je, da jo je hotel poljubiti, a ga je bilo sram pred babico. Gledal je naokoli, vrteč se nerodno na istem mestu, ne vedoč, kaj naj stori, nato pa je odšel proti vratom in dejal veselo: „E, stopim po liter vina!“... Njej pa je bilo tako veselo pri srcu...

To je bil svetel trenutek v njenem življenju! A koliko je trajal? Malo. Zopet malo. Niti mesec dni po tem so prišli in ji povedali, da se je mož na delu ponesrečil in leži v bolnici. Stekla je kakor iz uma v ono veliko in sivo zgradbo, kjer tako neprijetno diši, in odtod so jo napotili v bolniško mrtvašnico... Tam je ležal v navadni, nepobarvani krsti njen Toni, nepremičen in rumen kakor da je iz voska. Težak železen prečnik mu je bil zmečkal prsi...

Ostala je sama s slabotnim sinom. Zopet je prala perilo, zopet ga je vlačila vsak ponedeljek, poveznega v veliko in težko culo, na glavi navzgor, da se ji je vrat upogibal pod bremenom in so ji noge klecale na strmi poti gor v rojanski

(Nadaljevanje na 4. strani)

CIRIL DREKONJA:

GRIVAR RAZMIŠLJA

Na steni, pod podobo svetega Florijana, je migotala lučka.

Grivar je ždel v kotu pri bingli, Grivarica, je slonela ob zdiču. Marjanica je gledala skozi okno v temo. Andrej je lomil dolge korake iz kota v kot.

Molžali so. Andrejčevi koraki so se mešali s tiktakanjem ure.

Mati je zdaj pa zdaj zavzdihnila. Marjaničina senca je prebegavala na šipah.

Grivar je spregovoril z ječečim glasom: „Molimo!“

Marjanca je stopila do rožanca, snela molek in pričela moliti.

Grivar se je oslonil na oknišče in uprl oči v temo.

Marjanica je molila s prisiljenim glasom. Besede so se ji zadevale.

Prošnje so tekle kakor voda čez kamenje, ki poje v nešteti glasovih. Vsakdo je izlival vanje svoja občutja. Grivarica je pričevala visoko proti koncu je potišavala. Andrej je molil trdo, primolklo, kakor, da se nečemu upira.

Grivar je odgovarjal iz navade. Tisočkrat je že primolil rožni venec. Včasih je med molitvijo prehodil polja in senožeti, prodajal krave, štel denar. Nocoj je molil s težo v srcu, kakor že nikdar prej.

Jošt mu je sedel na dušo in jo tlačil, da ga je bolelo v prsih in mu vrelo v glavi.

Premislil je svojo pot od mladosti sem. Ubijal se je svoj živ dan. Boril se je z zadevnimi grivami. Gmajne je trebil, kamenje skrival v tla. Noč in dan je bil včasih na nogah. Oče mu je bil zapustil ščep, sam je pridobil za polno prgišče. S premoženjem mu je rasla mogočnost. Denar je prihranil. Nekaj ga je razposodil, nekaj ga je stisnil v predal. Računal je.

Jošt je bil najstarejši. Njemu je pritikal grunt. Marjanico bi podkoval, da bi šla težka od hiše. Andrejcu bi pomagal na pol, na pol bi si sam. Moški se laže zaobrnejo k veliki skledi.

Otroke je ustrojil po svoje. Delali so. Ugovorov in poganja ni trpel.

Največ je pregaral Jošt. Za delom je šel ko govedo na pašo. Da, prava očetova podoba je bil, zato mu je najbolj prirasel k srcu. Tudi materi se je smehljala duša, ko ga je gledala. Prvi otrok. Plod ljubezni, ki jo je pričakala v Grivi, ko se je sem prisožila. Njemu in ženi je bil živ spomin na mladostno sladkost, ki je pozneje utonila v grenkobah in trpljenju, v delu in pehanju za zemljo ter kruh.

Jošt je dopolnil dvajset let. Zraščan je bil kot trš. Materi je polnil srce s ponosom; njemu, očetu, je obetal, da mu bo vreden naslednik. Vzeli so ga k vojakom. „Najmočnejši sem bil med vsemi“, se je pobahal, ko je prišel z nabora. Očetu se je bilo težko vdati misli, da bo moral sin zdoma. Tri leta bo zapravljajal čas nekje v svetu. Domu ne bo koristil za mrvo.

Grivar je zaječal v očenašu, ko da preživlja nekdanje težave.

Čas treh let se je vlekel ko po smoli. Dneve, mesece so devali v kraj. Ko so kupili četrto pratiko in obrnili na njej nekaj listov, se je Jošt vrnil. Pričakovali so ga ko odrešenja.

Prišel je brkat in zagorel, a nekam tuj po obnašanju in besedi. Saj je bilo razumljivo, da bo prinesel nekaj tujega sveta s sabo. Čas popravlja take reči in jih popravi.

Jošt se nekaj dni ni mogel oprijeti dela. Domačim je razkazoval vojaško hojo. Andrej ga je gledal z odprtimi ustmi. Marjanica so se iskriale oči. Zvečer je snel klobuk s kljuke in odšel v noč. Prvič mu ni nihče nič rekel, tudi drugič in tretjič ne. Ko le ni nehal z uhajanjem, ga

je oče pobaral za njegove poti

„H Kovačevim hodim v Grapo.“

Obrnil se je v stran, da bi oče razbral le pol resnice iz tega, kar je povedal.

Da, Kovačev Peter! Grivarju se je zalepnilo ob misli na tega človeka. Bajtar iz Grape! Nič prida ni z njim, po bajtarsko živi iz rok v usta. Na domu ima bundravo sestro, ki se je pred leti spečala s kravjim kupcem in ga zdaj molze pri žepu. Peter živi nekaj pri sestri, nekaj od dnin pri trgovcu Lukajžu. — Fej, tako življenje!

Jošt in Peter sta bila skupaj pri vojaki. Spoprijateljila sta se ko koža in srajca.

Čez nekaj časa je izvedel, da hodi sin h Kolibčarski Anici, samici, brez očeta in matere. Peter ga je vpeljal k njej. Sprva tega ni mogel verjeti. Ko je zastavil sinu vprašanje iz obraza v obraz in mu ta ni tajil, je vedel, pri čem je. Zarohnel je nad njim. Jošt pa se je postavil po vojaško in odgovoril:

„Oče, jaz se oženim.“

Besede so očeta zadele, ko da bi ga bil s kropom polil.

„Kam?“

„Na dom, če vam je prav.“

„Z bajtarico?“

„Ako nočete, pojdem v Grapo. Do to dobim, saj sem jo zaslužil.“

Jošt se je obrnil na peti in odšel. Od tega dne je nastal pekel v hiši.

Res je, sin se je poslej gibal z delom ko nor. Ali se je hotel s tem prikupiti, da bi se ne branili neveste v hišo? Mater je nagibal na svojo stran. Grivar je moral trdo stopiti na noge, da ni zrušilo še njega.

Ko bi bila ženska le kaj primerena, ne bi se bil mogel upirati. A za bajtarske lakote ni garal. Saj bi se mu smejala vsa fara.

Jošt ni odnehal. Prepri so večali razdaljo med njim in sinom, dokler se nista zakrknili drug pred drugim... Ta dan pred poroko sta se poslednjikrat spoprijela. Sin je naložil svoje stvari in za vedno odšel iz hiše...

Da, Jošt mu je snedel življenje, mu zagrenil stare dni. Iztrgal bi ga iz srca ter ga zavrgel, kakor izruješ koprivo kraj plota in jo vržeš na grobljo. Tega ni mogel storiti. Zato se je usajal, da sta mu zboleli duša in telo.

Kaj bo? Njegov sin bo postal bajtar. Obiral bo dnine kakor Kovačev Peter. Suhe skorje bo žvečil. Še teh

ne bo imel. Otroke bo imel rajtrga-ne, ženo razcapano. Vsi bodo gledali v Grivo in vpili: „Dajte, dajte!“ Dal bo. Sramote pa ne bo mogel požreti.

Ko je premislil do vrha, ga je zgrabilo s tako silo, da je bruhnil v molitev: „Oh potepin, kaj si naredil!“

Mati in hči sta se spogledali, Marjanica je utihnili. Grivar se je prestrašil samega sebe. Naglo se je dvignil in uprl oči v domače.

Andrej je zdrsel na stol, zazijal v vsakega posebej, nato se je zasmel: „Ha, ha!“ Obrnil se je proti očetu in mu gledal v prepadeni obraz.

„Ha, ha, ha!“

Grivarica je lovila sapo. Sinov smeh jo je zhotel globoko v srce. Zajokala je. Za njo je planila v jok tudi Marjanica.

Andrej se je dvignil. Prehodil je izbo iz kota v kot: Klemp, klemp. Visoko je dvignil glavo, pogledal očeta, nato mater in sestro.

„Kaj bi se gnali!“ je rekel in pljunil. „Saj sem še jaz tu. Taki ste, kakor da bi se kdo obesil.“

Stopil je k vratom in trdo odšel iz hiše.

Grivar je sklonil glavo nizko na prsi in omahnil na klop. Grivarica je šepnila v solzah: „Sami moliva!“

Na steni je stokala ura. Pod svetlim Florjanom je migotala luč in medlo obsevala Grivarjevo plešo. Pred hišo se je široko razlegnil Andrejev vrisk.

STABAT MATER

(Nadaljevanje s 3. strani)

grič, kjer je stanovala...

Tako od tedna do tedna, iz leta v leto. Treba je bilo živeti, treba je bilo prehraniti sina...

In prehranila ga je. Postal je krepak mladenič, dober strojni ključavničar in dober sin. Ni ji več dovoljeval, da se muči s pranjem tujega perila; bila je samo gospodinja. Pepa Lavandera se je oddahnila od naporenega življenja. A ne za dolgo. Izbruhnila je druga svetovna vojna...

Strah je prevzel srce Pepe Lavandere. Ali se ponovi to, kar se je bilo zgodilo z možem? Ali pošljejo tudi Ninija na vojno? Vendar ga niso poslali. Potreben jim je bil v ozadju...

Razviharil se je čas kakor stražna nevihta in padel na ljudi kakor toča na plodne njive in polja, lomeč, podirajoč, uničujoč vse pred seboj. Zjavkalo je preprosto ljudstvo, na katero so planili plačani krvniki kakor krvoločne zveri, da bi ropali, ga preganjali, mučili in ubijali. Strahote, ki so jih počenjali, so zavpile do neba. Ljudje so na prvi mah onemeli od njih, srca so jim otopela, zastal jim je dih. Tedaj pa se je nekaj zgodilo v teh srcih, krik za pravico, ki se je kakor neviden, a silen požar razširil od srca do srca, iz duše v dušo, zajel ves narod in ga pognal v odpor...

Njen Nini je bil v prvih vrstah. Pa tudi ona, tudi vsi drugi...

Hrup žena, ki so stale okoli nje, je pretrgal nit njenih misli.

„Veste“, govori se, da jih vse odpravljajo v taborišča, nekam v Nemčijo!“ je dejala suha in slabotna ženska s kozavim licem.

„O, to je strašno! Slišala sem, da jih tam umira na kupe od lakote in bolečin!“ je dodala druga.

„Ne samo da umirajo, tudi pobijajo jih. Kdor ne more več delati, zaradi oslabelosti ali bolezni, tega pobijejo...“

„O bog, o bog! A tudi zanje pride konec! Naj le pečejo in palijo, dokler ne pridejo tudi sami na vrsto...“

Vhodna vrata so zaškripala in se odprla. Na pragu sta se prikazala dva stražnika in zaklicala nekaj imen. Nekaj žena je brž pohitelo tja, potegnile naglo zavojc s hrano iz svojih košaric in jih ponudilo stražnikom.

Druge, katerih imen niso poklicali, razburjeno vprašujejo, zakaj od njih ne sprejmejo. Odgovor je krut in surov:

„Danes nič več!“

Pepa Lavandera se je prerinila naprej in brez besede iztegnila roko s košarico.

„Kaj hočete vi?“ se zadere nanjo debel paznik rjavkastega lica in zlobnih oči.

„Za mojega sina...“ šepne Pepa Lavandera.

„Slišali ste, danes nič več!“ odvrne on, pogleda jo bolje in doda zlobno:

„Ni treba več nositi!“

Pepa Lavandera je vedela, kaj pomenijo te besede. Njeno materino srce je jasno čutilo, da ne bo svojega sina nikoli več videla...

Razvedelo se je, da so jih devet obesili kot talce. Tam nekje pri Katinari. Pripovedovali so, da so jih pustili viseti tri dni. Tudi do Pepe Lavandere je dospela ta vest. V tistem trenutku je vedela, da je med njimi tudi njen Nini.

Brez besed, nema in sama, se je napotila proti Katinari. Da ga vidi še enkrat, poslednjikrat...

Prišel je droben dež, mrzel in moten, prodiral do kosti, in blato se je po poti prijemalo čevljev, da so obteževali hojo. No, Pepa ni čutila tega. Stopala je mirno in uporno, prav kakor tedaj, ko je zahajala k Sv. Ani med gomile, da obišče grob svojega pokojnega moža. Z istim občutkom, z isto čudno praznino v duši.

Ko se je približala Katinari, se je obrnila do starca, ki ji je prihajal naproti, ali ve, kje so obeženi talci. Starac jo je začudeno pogledal, se plašno ozrl, pokazal na nekaj skrivljenih debel in tiho govoril:

„Tam poleg poti so bili. Pa so jih davi sneli in odpeljali!“

Pepa Lavandera je stopila do gozdiča ob poti in začela gledati gola nagnjena debela slabotnih hrastičev. Tu so torej končali svoje življenje bedni talci. Na katerem drevesu je izdihnil njen Nini? Kdo ji to pove? Kdo ji pokaže? Ubožica je mislila, da ga morda še najde tu, da ga bo še enkrat videla... Pa ga ni. Odnese so jih. Prepозno je prišla.

Negibno stojijo drevesa, mokra in črna... Njene oči obstanejo na enem izmed njih in v srcu kakor da ji nekaj zašepeta: „Tu je bil Nini, tu je umrl, tu je poslednjikrat videl svetlobo...“

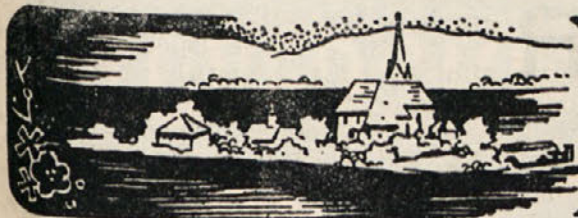
Stopila je par korakov proti desno in obstala pod njim kakor mati pod križem. Noge so ji odpovedale pokornost in padla je na kolena ob jela z rokami vlažno drevesno deblo in naslonila svojo glavo nanj... Ni jokala. Ni mogla. Samo v duši je obnavljala besede, ki jih je sin tolikokrat govoril: „Mi, mama se borimo za resnico, za pravico, za boljše življenje! Brez borbe ne bomo nič dosegli! V vsaki borbi so tudi žrtve. Brez njih ni mogoče!“...

„Da!“ se ji je iztrgalo skoraj glasno. „Brez žrtve ni mogoče!“ Ti si padel kot žrtev, sin, ali v veri, da je nisi doprinesel zaman! In zato ne jokal, vidiš ne jokam. Hočem biti tebe vredna! Ubili so te, ali tvojega dela niso uničili. Jaz stopim na tvoje mesto, jaz te nadomestim. Našla bom moči za to v svojih starih žilah, našla jo bom v svojem srcu, kajti za plamenela je v njem sveta jeza proti neresnici in krivici...

Pepa Lavandera je poljubila drevo, vstala in kakor prežarjena z neko notranjo, svetlobo odšla proti mestu. Vedela je, kam vodi njena pot.

Zakaj se jočemo?

Pravijo, da jok lajša bolečino. Če koga zadene kaj hudega, se razjoče. se ne razjoče, mu od žalosti lahko poči srce, pravijo preprosti ljudje. Zgodilo se je tudi že, da so ljudje znoreli, ker se niso mogli razjokati ob veliki nesreči, ki jih je zadela. A to ne pomeni, da moramo jokati za vsako figo. Največkrat jok škoduje, posebno če se jočemo za prazen nič. Medtem ko jočemo, ne more našo telo tako delovati, kot bi moralo. Jak posebno moti naše rodno dihanje. Vsakdo je že izkusil, da je jokajoč težko dihal in da mu je srce začelo močno utripati. Manj škodi jok dojenčkom. Njim nekoliko joka ne škodi, ker se jim pri tem razvijajo pljuča.

Po naši zemlji

„Ohridska legenda“ v Celovcu

Nočem govoriti mnogo o vsebini prekrasnega Hrističevega baleta, ki smo ga imeli priložnost občudovati drugi večer gostovanja našega Slovenskega narodnega gledališča v celovškem gledališču. Poveš o mladi nevesti Biljani, ki jo na dan svatbe ugrabijo Turki in odvedejo kot sužnjo v turški harem, se nam je zdela nekako domača, močno podobna našemu narodnemu izročilu o Miklovi Zali. Upravičeno pa nosi balet naslov „legende“, ker je vse bolj polno tajinstvenega verovanja v moč junakov in njihovega sveta čudežnih dejanj in čarovnij. Morda je prav tudi zaradi sorodnega motiva v našem ljudskem izročilu dogajanje na odru v nas tako močno odjeknilo: Kdo ne bi prepoznal v junaku „Ohridske legende“ istoimenskega Marka, ki je čudežno rešil svojo Alenčico...?

Večina obiskovalcev prireditve si je težko predstavljala balet z nalogo podajanja celovečerne vsebine. Lahko trdim, da ne samo koroški Slovenci, ki nimamo svojega stalnega gledališča. Tudi nemška publika v Celovcu pozna balet izključno kot vložek, predvsem v operetah: S plesom in gibi izraženo dogajanje je bila novost. Presenečenje pa je pomenilo predvsem pojmovanje plesa kot umetniškega izraznega sredstva sploh! Saj se je stekalo v neločljivo celoto izražanja vse: Gibi, ritem, godba, plesalci-solisti prav tako kot skupine in zbori baleta, ki so se v stalnem prelivanju plesnih ritmov in barv vendarle združevale vedno spet v čudežno, lahkotno harmonijo. Ta splošna dovršenost je brez dvoma najgloblji vzrok za izredni uspeh in neprikrito splošno priznanje, ki jih je doživelo naše narodno gledališče na Koroškem.

Vsa prireditve je govorila o silnem umetniškem prepričanju in oblikovalni moči ljubljanskega baleta. Kdor še ni videl plesov Pina in Pie Mlakar, je spoznal ta večer vsaj vzgojno delo in bogate sadove njihovega umetniškega ustvarjanja, ki dosega brez pretiravanja nedvomno komaj dosegljivo stopnjo popolnosti. Skoraj nas ne preseneča, da se je iz te umetniške dvojice rodilo nekako utelešenje njihovega umetniškega hotenja, že danes lesketajoča „Zvezdica“ hčerka Veronika, ki smo jo občudovali zaradi miline in ljubeznosti njenih mladostnih kretanj.

Majda Škerjančeva in Stane Polik sta svojo ljubezensko hrepene nje izražala tako močno in dovršeno, da je tudi najpreprostejši gledalec brez posredovanja besed občutil globino njihovega doživljanja. Tatjana Remškarjeva nas je v drugem dejanju vse očarala kot vila Biserka: Plesala je, kot bi bila sama čudovita roža ljubezni, ki jo je podarila zvesto ljubečemu Marku, brez zakonov teže in utrujenosti... Prav tako so vsaka na svojstveni način učinkovale Breda Šmid kot Romunka, Mercedes Lupša kot Bolgarka in Nataša Golja kot grška pastirica.

Med moškimi solisti smo občudovali Slavka Eržen kot vodjo janičarjev ter Iva Anžlovarja kot Velikega vezirja. Pavel Oblak in Silva Japljeva sta v svoji preizkušeni dovršenosti podajala starše junakinje.

Jasno pa je, da bi se bridko motili, ako bi spili vzrok za veliki uspeh in užitek, ki ga nam je nudila prireditve, samo v močnih solistih: Ves kolektiv je igral in plesal, to smo živo občutili in prav v tem veliko razliko do nam znanih prireditev.

Da je k vsemu mnogo prispevala tudi izvrstna scenografija Vladimirja Zedrinkega, ki nam je pričarala

na oder vso živo barvitost in pestrost življenja med južnimi brati, naj ne bo neomenjeno. Narodne nože in krasni kostumi v vseh dejanjih so brez dvoma močnejše sredstvo za učinkovitost plesa, kot je to ceneno golovanje, ki ga sicer ob mnogih nastopih pri nas še trpimo. Presemetljivi so bili za Celovec tudi učinki čudovite razsvetljave, ki je tukaj sicer sploh ne vemo ceniti.

Da je orkester pod vodstvom dr. Danila Švare posebno deležen na velikem in častnem uspehu celovškega gostovanja našega Narodnega gledališča, ni treba posebej omeniti, kljub temu, da zaradi pomanjkanja pro-

stora niti ni mogel dati „vsega od sebe“.

„Ohridska legenda“ nam bo vsem ostala v nepozabnem spominu, mnogim našim ljudem morda kot najboljši doživetje umetnine za vse življenje. Meni osebno je ob tej priložnosti najbolj žal, da niso imeli vsi koroški Slovenci priložnosti videti in doživeti ta višek kulturnega ustvarjanja našega ljudstva. Vsem umetnikom Slovenskega narodnega gledališča in njihovim spremljevalcem pa se za izredno doživetje zahvaljujemo! Prav posebno še Slovenski prosvetni zvezi v Celovcu in vsem merodajnim, ki so gostovanje sprožili, organizirali in omogočili, zahvalo, ki jim naj bo pobuda za nadaljnje delo v tem pravcu!

Dr. Mirt Zwitter

Slovenska prosvetna zveza bo priredila

„KONCERT SLOVENSKE PESMI“

v soboto, dne 24. junija ob 20.30 uri zvečer pri Šercerju v Šmihelu pri Pliberku in v nedeljo, dne 25. junija 1950 ob 15. uri v Št. Jakobu v Rožu (Narodni dom)

Celotni program pod vodstvom dirigenta M. Pertota bo izvajal pevski zbor „Marij Matjašič“ iz Trsta

Vsi prijatelji slovenske pesmi vabljeni!

Pliberk. V Pliberku so četrtno večji sejmi za blago in živino. Zadnji sejm je bil v ponedeljek 12. t. m., tako imenovani sejm po Medardiju. Nikakega dvoma pa ni bilo, da je bil ta sejm v znamenju naraščajoče gospodarske krize, ki zajema čedalje bolj vse sloje. Natrpane stojnice vsakovrstnega blaga, oblek, čevljev in različnega orodja so bile le za ogledovanje in razstava predmetov, od katerih je malokdo kaj kupil. Večina kmečkega prebivalstva tarna, da nima denarja, često niti za najpotrebnejše, razen nekaterih redkih izjem, ki se še kakor koli držijo. Zato je bila živinska kupčija absolutno mlačna in od konj niso prodali nobenega. Od tekstilnega blaga je tu in tam kdo kupil kako modro sraj-

co, ki se mu je zdela še po ceni. Vsak pa ve, kakšna je kakovost cenenejšega sejmskega blaga. Ves razgovor se je sukal o draginji in pomanjkanju denarja, obrtniki pa vse vprek tožijo in se razburjajo zaradi neznoznega pritiska davčnega vijaka. Zato so bile tudi gostilne skoraj prazne in so se ljudje kmalo razšli na svoje domove in rajši doma spravljali seno. Opazili pa smo dosti živahno gibanje v domači kmečki zadrugi, kjer so kmetje kupovali razne kmetijske potrebščine ter se je posebno uveljavila dobra kakovost „Specialne kose Zadružne zveze“. Tukaj prihaja do izraza spet zrela zavest našega človeka, da je obstoj naroda odvisen v prvi vrsti od močne gospodarske neodvisnosti in od razvitega združništva.

100

„Gospod gerent, tega se v polni meri zavedam — čeprav ni moja krivda tolika, kot se vam zdi! Saj veste — razmere, služba, okoliščine... Toda jaz mislim, da bo zdaj šlo...?“

„Šlo bo, če le vi hočete!“

Tedaj je Dudaš spretno načel stvari, ki so mu olajšale položaj.

„Gospod gerent! Prišel sem že zaradi neke druge, povsem uradne zadeve, ki zanima občino, a tudi vso javnost. Namreč glede Jazbine... Vi veste, kaj se tam godi! Neodgovorni ljudje so nahujskali Jazbinco, da so zasegli tujo last, našo planino Požganico, in da se tam vedejo kot pravi gospodarji. Dobro bi bilo, da se posvetujemo o tem! Ne rad bi kaj sam ukrenil, brez občine...“

„Sedite, gospod nadgozdar!“

Nadgozdar je sedel na ponudeni stol.

„Ta stvar je res sitna!“ je začel gerent Požeg. „Jazbinci so bili letošnjo zimo pri meni in me vprašali za nasvet. Že takrat so govorili, da bodo vse storili, samo da dobe Požganico nazaj, ker je neki njihova. Odsvetoval sem jim vse nasilne korake in jih napotil na sodnijo, da vidijo, če se da res kaj napraviti. — Potem pa je prišla majška ofenziva, a takoj nato so Jazbinci zagnali živino na Požganico.“

„Stvar je zdaj toliko bolj pereča, ker državno nadzorstvo odločno zahteva, naj se zadeva razčisti. Odloženo je, podvzeti najstrožje mere...“ je lagal Dudaš.

Gerent Požeg se je zamislil.

„Iz tega utegne nastati vražja

Slovenska kmečka zveza objavlja

V okviru Podružnice čebelarstva društva v Šmihelu pri Pliberku bo v nedeljo, dne 25. junija 1950, ob 13. uri, pri Bicejnu na Rutah

poldnevni teoretični in praktični čebelarški tečaj

Vse čebelarje vabimo, da se tečaja udeležijo!

Slovenska kmečka zveza

Sveže. Večkrat smo že brali v našem listu, kako avstrijski oskrbovalni uradi pristransko delijo podpore in kako so Slovenci, ki so utrpeli škodo ne samo na premoženju, temveč tudi na zdravju, prikrajšani. Tak primeri se vrstijo zaporedoma, kakor spet kaže naslednji.

Posesnik Jeroljč na Spodnji Bistrici je bil ilegalen nacist. Leta 1934 je bil udeležen pri nacističnem prevratu ter bil zaradi tega interniran v Wöllersdorfu. Po končani vojni se je vrnil k družini, a je po nekaj mesecih zbolel in umrl. Vdova po njem, ki ima tudi posestvo, je zaprosila za podporo in prejela 300 šilingov mesečno. Druga vdova, Ana Wurzer na Suhi, ki je zgubila v vojni edinega sina, pa prejema 20 šilingov mesečno. In tretja žena, služkinja Lona Ugowitz, 60 let stara, je zgubila v vojni tudi svojega edinega sina, ki bi ji bil na stara leta v oporo, prejema tudi samo nekaj šilingov podpore in sicer šele na ponovno prošnjo. Obe zadnji nista bili nacisti.

Tako izgleda torej pri nas toliko hvalisana vzorna nepristranska socialna oskrba.

Libuže. Pri Ižepu, ki je last Rezi Leimisch, je v prostorih stiskalnice za olje in na žagi v petek popoldne izbruhnil požar in povzročil približno 300.000 šilingov škode. Ogenj je uničil dele objektov in dragocene stroje in motorje. Dožlim požarnim brambam se je posrečilo ogenj omejiti, tako da so obvarovali gospodarska poslopja.

Borovlje. Na Telovo, dne 8. junija 1950, so pokopali v Borovljah tridesetdesetletnega dimnikarskega mojstra Vincenca Gutza. Svojo dimnikarsko obrt je izvajal po vsem boroveljskem okraju, zato v okolju skoraj ni hiše, ki bi ga ne poznali. Za časa nacizma so ga precej zapostavljali. Zadnjič se je peljal z nekim voznikom v Bajtiše in ko se je oglašil v gostilni, ga je zadela kap. Naj počiva v miru!

godlja! Jazbinci so neverjetni trdo-bužneži!“

„To, kar delajo, je nedopustno! To je tatvina, samolastno prisvajanje tuje lastnine in kar hočete! — In pri tem so to vežidel naši najemniki! Ne samo, da najemnine nihče ne plača, še tujo last si hočejo prisvojiti!“

Dudaš je govoril z glasom užaljenega patriota.

Tedaj se je vtaknil vmes tajnik Košuta:

„Ali veste, da bo Jugoslavija izvedla agrarno reformo? S tem pa je ta stvar takoj drugačna...“

„Gospod tajnik, to je nekaj čisto drugega!“ ga je zavrnil nadgozdar. „Kadar bo država izvedla agrarno reformo, se bo to izvršilo zakonito in organizirano. To, kar se godi v Jazbini, pa je anarhija, to je naveden boljševizem! — Gozdna uprava mora storiti vse, da napravi konec takemu stanju. Pri tem je seveda treba ravnati tako, da ne bo večjih komedij. Nedorajski ljudje torej ne smejo trpeti! Tudi škodo, ki je doslej storjena, bo gozdna uprava spregledala. Mislim, da moramo vsi skupaj na delo in zlepa likvidirati neprijetno zadevo. Občina lahko mnogo stori...“

Gerent Požeg je vstal in začel hoditi po pisarni; videlo se mu je, da ga stvar resno skrbi. Nekajkrat je

VZGOJIMO BOLJŠI KROMPIR

Marsikje v območju slovenskega dela Koroške so se začeli posebno zanimati za pridelovanje semenskega krompirja. Zaradi ohranitve zdravja, rodovitnosti in večje donosnosti krompirja je — kakor pri živini — potrebna posebna **odbiro**. Le-ta je ali negativna ali pozitivna. Prva obstoja v tem, da iz določenega nasa-da stalno odstranjujemo bolne ali napadene rastline. Drugo, popolnejšo, tako imenovano pozitivno odbiro izvršimo na ta način, da na njivi izberemo najboljše in najbolj zdrave krompirjeve grme in od teh potem vzamemo pridelek za seme. S tako odbiro so v Avstriji v vsej povojni dobi ustvarjali ono semensko blago, ki je bilo tudi za naše kraje s strani Kmetijske zbornice in drugih oblasti posebej priporočeno za seme.

Zaradi morebitnega posnemanja dajemo v vednost v izvlečku tozadevni predlog slovenskega semenogojškega specialista inž. Franceta Mikuža:

„Da preprečimo nadaljnje niza-dovanje krompirjevih pridelkov, je potrebno, da uporabljamo za seme le gomolje od popolnoma zdravih in dobro razvitih rastlin. Kako pa pri-demo do teh gomoljev? Z odbira-njem najboljših rastlin na njivi. Na-loga kmetovalce je, da opazuje že med rastjo in večkrat pregleduje krompirjeve njive. Pri pravilnem od-biranju zdravih rastlin za seme mo-ramo krompirjeve njive pregledati najmanj trikrat.

Prvič pregledujemo, ko so zrastle rastline 20 cm visoko. Hodeč pri pr-vem pregledu med krompirjevimi vrstami, zaznamujemo z palčicami, trakovi ali rafijo rastline, ki morajo imeti predvsem naslednje lastnosti:

1. Rastline morajo biti bujne, normalno in močno razvite.
2. Rastline naj bodo — sodeč po zunanjih znakih — ene in iste sorte. Zaznamovali bomo torej le tiste, ki so po obliki listov in stebel, po bar-vi cveta in po drugih lastnostih iz-enačene.
3. Rastline morajo biti popolno-ma zdrave in brez vsakih bolezen-skih znakov.
4. Rastline naj bodo izenačene v rasti in bujnosti in glede na čas cve-tenja in zorenja.

Glavni vidiki, po katerih opazuje-mo in zaznamujemo krompirjeve rastline, so **sortni znaki in odpornost proti boleznim**. Pri tej odbiri gremo za tem, da odberemo na njivi mno-žino **sortno enotnih in res dobrih, zdravih krompirjevih rastlin za seme**. Iz pisanih mešanic raznih sort je treba odbirati le rastline osnovne sorte, ker se na ta način zbere naj-več nadpovprečnega semenskega blaga.

Pri odbiranju krompirjevih rastlin za seme na njivi je med drugim glavno, da razlikujemo zdrave rast-line od bolnih. Zdrave rastline ima-jo močno rast, enakomerno zeleno ali temnozeleno barvo listov in ste-bel, izenačene, srednje debele, zdra-ve gomolje. Bolne rastline pa so za-ostale v rasti, listi so bledozelene do svetlorumene barve, povešeni, ove-njeni, zaviti ali nakodrani, pridelek je nizek, gomolji drobni in dosti-krat že mehki in nagnjeni. Razlika med bolnimi in zdravimi rastlina-mi na njivi je tako vidna, da ne mo-re pri odbiranju biti večjih težav, če upoštevamo, da je treba nasade več-krat pregledovati. Če boleznim ne za-pazimo v začetku pri prvem, jo bo-mo pa gotovo ugotovili pri drugem ali tretjem pregledu krompirjevih njiv.

Pri prvem pregledu zaznamovane rastline moramo ponovno pregle-dati, ker boleznim ne nastopajo na vseh rastlinah ob istem času. Veliko

rastlin še oboli, ki so bile pri prvem pregledu še zdrave. Zato je razum-ljivo, da je potrebno zaznamovane in za seme določene rastline kon-trolirati še z drugim in tretjim pre-gledom, če se niso pojavile glivične, bakterijske ali virusne bolezni.

Drugič pregledujemo navadno 10 dni po prvem pregledu. Namen tega pregleda je, da izločimo od pridelo-vanja semena vse pri prvem pre-gledu odbrane rastline, ki so med ča-som obolele na raznih boleznih, ka-kor na primer na zavijanju, kodra-nju, ovenelosti listov itd.

S tretjim in morda še s četr-tim pregledom pa kontroliramo drugi oziroma tretji pregled, ali niso v presledkih pregledov obolele za se-me določene rastline. Palčice ali tra-kove z obolelih rastlin takoj odstra-nimo, da se ne bi gomolji izpod obo-lelih rastlin pri izkopavanju pome-šali z gomolji izpod zdravih, za se-me določenih rastlin.

Z odbiranjem krompirja pa je treba nadaljevati pri izkopu krom-pirja na ta način, da vse zaznamo-vane zdrave rastline v jeseni vsako posebej in na vsak način prej iz-koplje, kakor ostali krompir. Iz-pod vsake rastline izkopane gomo-lje preštajemo in ocenimo na zdrav-je in na to, če se ujema oblika, bar-va kože, barva mesa itd. z opisom sorte. Od semena izločujemo pri iz-kopu:

1. Vse gomolje izpod onih rastlin,

Še o nevarnosti koloradskega hrošča

Po zadnjih poročilih koloradski hrošč (Kartoffelkäfer) v celih rojih napada Francijo, Holandsko, Zapa-dno Nemčijo, in tudi Italijo. Zvezno ministrstvo za kmetijstvo Zpadne Nemčije poroča, da je hrošč letos do golega uničil velike površine krompirišč. V Švici se je v nekaterih pokrajinah tako razpasel, da so na malih nasadih krompirja našli do 200 hroščev.

Ob prvem dnevu iskanja hrošča so ga na Solr. Faškem našli v 30 ob-činah in na južnem Avstrijskem v 200 občinah ter odkrili dva nova

žarišča na Štajerskem. Izredno moč-no se je razpasel na Tirolskem.

Napravimo vse, da naše krompir-jeve nasade čim delj zavarujemo pred tem groznim škodljivcem in da tudi pri nas v nekaj letih ne bo ves trud s pridelovanjem krompirja za-man! Če bomo hrošča enkrat imeli na njivah, potem bodo izdatki za njegovo zatiranje veliko večji od se-danjega izkupička pri prodaji krom-pirja.

Zato ob vsaki priložnosti preglej-mo svoja krompirišča in iščimo hrošča!

Slovenska kmečka zveza

kjer je bil napaden le en sam go-molj po kakršni koli bolezni.

2. Vse gomolje izpod onih rast-lin, kjer na gomoljih ni značilnih sortnih znakov (druge sorte).

3. Vse gomolje izpod onih rast-lin, katerih število ne dosega pov-prečnega števila gomoljev, izkopa-nih izpod poedinih rastlin za seme. Pri tem smo lahko različno strogi, kar je odvisno od potreb po seme-nskem blagu. Če je dosti semenskega krompirja, potegnemo mejo nad, če je pa malo krompirja, pa pod tem povprečjem. Kdor je bolj natančen, ta bo ugotavljal poleg števila tudi še težo gomoljev, ki je merodajnejša za ocenjevanje semenske vrednosti.

Za seme določene gomolje lahko pomešamo in spravimo v suho, če-sto in zračno klet, kjer se da tem-peratura uravnati na 3 do 4 stop. C.

Za njivo v velikosti 15 arov bi po-trebovali približno 300 kg semena. Če dobimo izpod ene odbrane rast-line 1 kg zdravih gomoljev, tedaj moramo za navedeno njivico odbrati kakih 300 do 400 rastlin, da kri-jemo potrebe po semenskem krom-pirju. To je razmeroma malenkost-no delo, če pomislimo, da se dvigne pridelek za 15 do 20 %. V primeru, da pridelujemo krompir na znat-no večjih površinah, bi pač ves pri-delek z njivice z 15 a uporabili sa-mo za seme.

Naročite „Obvestila naprednih kmetov“!

Pred dobrim pol letom smo iz po-trebe po vedno večjem gospodar-stvem obveščanju in strokovnem iz-obraževanju kmečkega ljudstva, če-mur pa Slovenski vestnik iz tehnič-nih razlogov ni mogel zadostiti v polni meri, pričeli v malenkostni na-kлади izdajati poseben „kmečko-go-spodarski obveščevalni list „Obve-stila naprednih gospodarjev“. Od te-ga časa naprej se je zanimanje pri-tistih, ki „Obvestila“ sprejemajo ali so jim prišla preko svojih sosedov v roke silno naraslo. Vsled tega smo omogočili in poskrbeli, da za naprej list lahko sprejema sleherna kmeč-ka hiša.

Iz vsebine zadnje številke od 20. junija 1950 navajamo naslednje za-nimive razprave in aktualne članke:

1. Ob pričakovanju dobre letine.
2. Kaj naj ve vsak govedorejec?
3. Pridelajmo več travnega se-menja.

K tekočim opravilom na kmetiji:

4. Povečajmo pridelek žita brez posebnih denarnih stroškov.
5. Kaj bomo sejali v strnišče za jesensko krmo?
6. Dve napaki pri setvi strniščne krme.

Tržni izgledi okoli prodaje kmečkih pridelkov

7. Kako je s prodajo prašičev?
8. Okoli prodaje mleka ustvarja-jo načrtno zmedo.
9. Naša sadna letina in trg.

Poročila

Popotni utrinek iz Radiš. Živinorejci med št. Vidom in Mokrijami. Tržno poročilo.

„Obvestila naprednih gospodar-jev“ spadajo v sleherno slovensko kmečko hišo! Naročnine zaenkrat ni, hvaležni pa smo za vsak prostovoljni prispevek!

Pojljite naročilo še danes na na-slov: Slovenska kmečka zveza, Celovec — Klagenfurt, 8. Maistr. 47-1/7, Tel. 35-38.

Slovenska kmečka zveza
Zveza slovenskih zadrug
v Celovecu

postrani pogledal nadgozdarja, po-tem je rekel:

„Veste kaj? Mislim, da bi bilo najpametneje, pustiti Jazbince, naj pasejo do konca! Paša bo trajala kvečjemu še tri tedne. Čez zimo se bodo stvari že kako uredile — mo-goče bomo vedeli že kaj več o agrar-ni reformi... Kaj mislite gospod nadgozdar?“

„Gozdna uprava bi pristala na to, če bo le državno nadzorstvo!“ je Dudaž velikodušno odvrnil in dodal: „Občina pa naj takoj govori z Jaz-bino!“

„Bomo videli!“

Nadgozdar Dudaž se je odpravljal, kot bi se nenadoma spomnil še ne-kega nujnega opravka. V resnici pa je hotel namenoma izzvati gerenta Požega, ker je iz njegovih čudnih pogledov posnel, da mu še nekaj leži na srcu.

In res ga je izzval, še preden je mislil.

„Da, gospod nadgozdar — ko ste že ravno tu. Ze prej sem mislil vprašati... Kaj pa s tisto Stanečo žago...“ Govoril sem že s Stane-tom samim, pa mi je rekel, da ga pogodba veže še dve leti...

Glas gerenta Požega je bil globok in vdan.

„Da, tako je!“ je odgovoril Du-daž tjavendan.

„Vi pa na tej žagi skoraj nič ne režete!“

„Kaj naj režemo v taki samotež-nici! Gozdna uprava jo je najela prav za prav iz usmiljenja do Sta-neta...“

Nadgozdar Dudaž je z vernimi otroško-vdanimi očmi gledal po so-bi. Gerent Požeg pa je začel plesati okrog njega.

„Mislim sem svoj čas tudi jaz na to žago, gospod nadgozdar! Za lesno trgovino so zdaj zelo slabi časi — posebno za nas, male trgovce... Si-cer pa Jazbina... ko pa je skoraj vse vaše — brez vas niti smisla ni-ma najemati kako žago, tudi če bi bila prosta...“

Z rokami v žepih je Požeg stal pred Dudašem in navidez brezizraz-no strmel mimo njega skozi okno. Nadgozdar je bil takih pogledov va-jen in je tudi v Požegovem pogledu odkril tisto strastno obglavnost, ki je lastna lesnim trgovcem. V odgo-vor je klecnil z koleno in se vidno skrajšal za pol pedit, potem pa de-jal s skromnim glasom:

„Bomo videli, kako se bodo stvari razvile... Žaga pa ni konj...!“

Potem se je prav tako skromno poslovil.

Z obema obiskoma je bil nadgoz-dar Dudaž zelo zadovoljen — po-sebno pa z onim na občini. Prepri-čal se je, kje žuli čevlji ti dve dr-žavni instanci. Obisk pri župniku je bil zdaj res popolnoma nepotreben. Jezilo ga je le, da tajniku Košuti ni mogel bliže.

Že včeraj je neke izvoval, da je baje tajnik pri oblasteh vplivna ose-ba, mnogo vplivnejša kot pa njego-va pisarska služba. Zvedel je tudi, da je v posebno dobrih odnosih z državnim nadzornikom tovarne, in-

ženerjem Goremašem, ki je spet ena najvplivnejših oseb v ozadju novih oblasti. Prav tako je slišal, da tajnik rad pije in da je posebno oster tarokist. Toda kaj koristijo vse te simpatične lastnosti, ko pa se je pokazal tako nedostopnega. Moral se je naposled pomiriti z mi-slijo, da bo treba stvar poskusiti ob kaki poznejši priložnosti...

Prihodnji dan se je resno lotil posla; najprej si je od obratovodje Kureja dal poročati o položaju na žagi, v revirjih, v pisarni, o trgov-skih poslih, odjemalcih. V enem dnevu je imel jasno sliko o vsem.

Že drugi dan se jo posvetoval z vsemi lovskimi pazniki. Položaj, v katerem so bili ti nesrečniki že de-set mesecev, je bil res vse prej kot zavidanja vreden: bili so pravi ujet-niki svojih okolišev. Posebno velik siromak je bil lovec Nadlar. Njegov položaj se tudi potem ni spremenil, ko je bil v Muženiku državni nad-zornik Papis. Jazbina je postala še bolj nedostopna, še bolj sovražna.

„Kaj pa lastnik Stana?“ je vpra-šal nadgozdar Dudaž z zagonetnim glasom, ko je nesrečni Nadlar kon-čal svoje obupno poročilo.

Stana...?“

„Da! Ta je bil prej z nami...!“

„Ne vem! Na videz je tudi on z njimi! Saj celo hodi okrog v imenu drugih. Bil je na sodnji, na obči-ni... Zdi se, da ga je Nicnar dobil popolnoma na svojo stran.“

„Ali ga ni mogoče pridobiti?“

(Dalje)

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10, telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: France Košutnik. Tisk: Robitschek & Co., Wien VIII., Hernalsergürtel 20. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt 2, Postschleßbach 17.